

Preventivna arheologija in Center za preventivno arheologijo

Preventive archaeology and Centre for Preventive Archaeology

© Barbara Nadbath, Gašper Rutar

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Center za preventivno arheologijo, Ljubljana,
barbara.nadbath@cpa-rs.si, gasper.rutar@cpa-rs.si

Izveček: Po sprejetju nove zakonodaje na področju varovanja kulturne dediščine (ZVKD-1) je bil leta 2009 v okviru Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije ustanovljen Center za preventivno arheologijo (CPA). V prispevku sta predstavljena dva največja sklopa raziskav, ki jih v okviru državne javne službe izvaja CPA. To so raziskave za določitev ocene arheološkega potenciala na območjih prostorskih aktov. Te raziskave se izvajajo v zgodnji fazi načrtovanja in s tem vplivajo na proces načrtovanja in posledično na varovanje arheoloških ostalin. Drugi večji sklop delovanja CPA so raziskave za sprostitev zemljišč na arheološkem najdišču znotraj naselja, kjer se gradijo neprofitna stanovanja ali se gradijo stanovanjske stavbe za lastne potrebe. Za oba sklopa je predstavljeno doslej opravljeno delo prvih treh let delovanja CPA z nekaj zaključnimi mislimi in problemi.

Gljučne besede: arheološki potencial, prostorski akti, sprostitev zemljišč

Abstract: The approval of the new legislation in the field of cultural heritage protection (ZVKD-1, Cultural Heritage Protection Act) brought about the establishment of the Centre for Preventive Archaeology in 2009, operating as part of the Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia. The article presents two largest segments of the research conducted by the Centre as part of the national public service. Both deal with assessing the archaeological potential of areas included into spatial planning acts. The first segment is conducted in the early planning stages and can thus influence the planning process and, consequentially, the conservation of archaeological remains. The second segment is the research conducted for the release of land on archaeological sites within urban areas in advance of non-profit or housing on own account construction. Both segments are presented with the examples from the first three years of the Centre's operation together with several general observations and problems encountered during its activities.

Keywords: archaeological potential, spatial planning acts, release of land

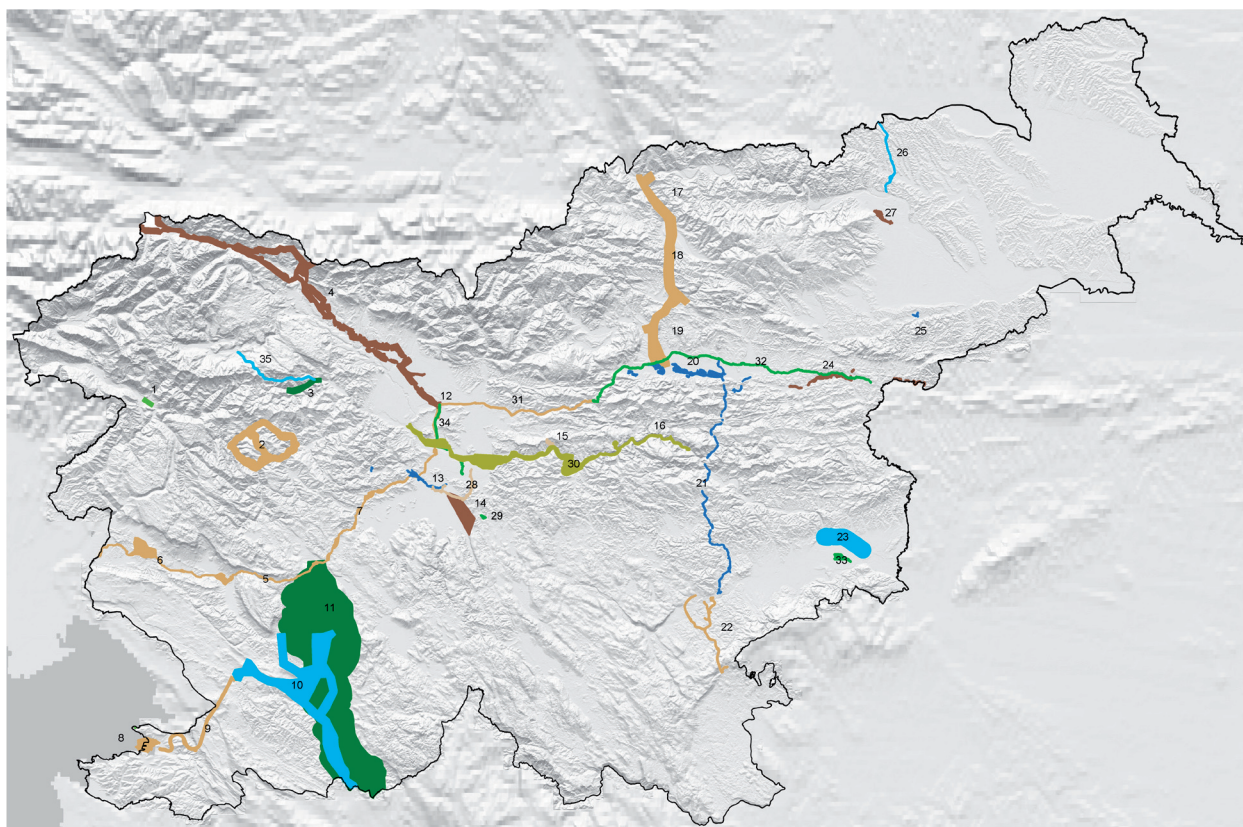
Začetki

Koncept preventivne arheologije je v evropsko arheološko prakso vpeljala Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine (spremenjena) oz. t. i. Malteška konvencija, ki je bila v La Valetti, Malta, sprejeta leta 1992. Načela preventivne arheologije so bila v slovensko arheološko prakso terenskih raziskav vpeljana z delovanjem Skupine za arheologijo na avtocestah Republike Slovenije ali krajše SAAS, ki je bila imenovana leta 1994 in je delovala v okviru tedanjega Zavoda Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine. Naloge delovne skupine so bile: priprava strokovnih podlag za oceno vplivov arheološke dediščine na izgradnjo izbranih variant avtocestnih odsekov in predlaganje najugodnejših tehničnih rešitev, nadzor nad vključevanjem strokovnih ugotovitev v lokacijske načrte in projekte, strokovna koordinacija in logistika za preventivne in reševalne posege na posameznih odsekih ter vodenje dokumentacije o vseh fazah projekta (Splet 1). Delovna skupina je v prakso izvajanja arheoloških raziskav vpeljala načela preventivne arheologije, kakor jih določa Malteška konvencija, kar se je kazalo v sodobni metodologiji raziskav, ki je omogočala izvedbo raziskav na tako obsežnem projektu, kakršen je bil izgradnja avtocestnega križa v Sloveniji. Predmet raziskav v okviru projekta SAAS je postalo ce-

lotno območje predvidenega posega v prostor in ne le že poprej znana arheološka najdišča. Raziskave so bile torej osredotočene na prostor in sledove človeških aktivnosti, ki so prostor oblikovale in preoblikovale do današnjih dni. Rezultati tovrstnega vodenja arheoloških raziskav na obsežnem projektu posegov v prostor so s številčnostjo novoodkrite arheološke dediščine presenetili tako strokovno kakor zainteresirano laično javnost (npr. Prešeren 2003; Djurić 2007; Djurić *et al.* 2009).

Na območju slovenskega avtocestnega križa je bilo od leta 1994 do konca leta 2008 raziskanih okoli 250 kilometrov trase oz. okoli 1250 ha. Ugotovljenih je bilo skoraj 330 novih potencialnih arheoloških najdišč. Znotraj koridorja gradbenih posegov je bilo 176 arheoloških najdišč raziskanih z arheološkimi izkopavanji. Obilica arheološkega gradiva, ki je bila z arheološkimi izkopavanji pridobljena, je sedaj v fazi poizkopavalne obdelave, rezultati pa so objavljeni v zbirki Arheologija na avtocestah Slovenije oz. zbirki AAS, ki je dostopna tudi na spletu (Splet 2).

Posebej bi želeli izpostaviti, da so bila načela preventivne arheologije v Sloveniji v prakso vključena neposredno po sprejetju konvencije in še pred njeno ratifikacijo v slovenskem parlamentu v letu 1999 (MEKVAD). Žal načela niso bila sočasno z vključevanjem načel preventivne ar-

Slika 1. Pregledni načrt območij državnih prostorskih načrtov, kjer je CPA izvedel predhodne arheološke raziskave od konca leta 2009 do konca leta 2011.

Figure 1: Overview map of the areas included into national spatial planning acts where the Centre conducted preliminary archaeological investigation between the end of 2009 and the end of 2011.

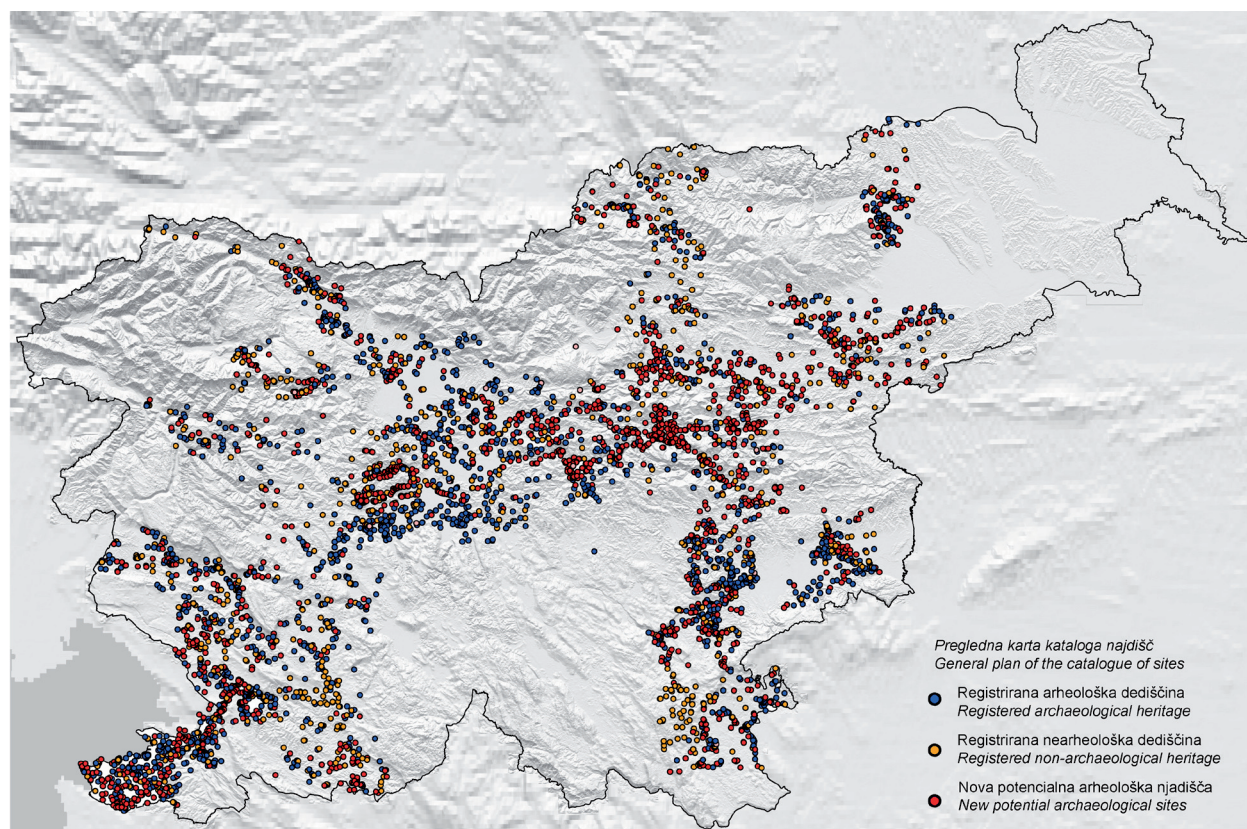
heologije v arheološko terensko prakso vključena tudi v postopke sprejemanja prostorskih aktov. Deloma so bila določila konvencije implementirana v zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD) iz leta 1999.

Uveljavitev ZVKD-1

V leta 2008 sprejetem zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) so določila Malteške konvencije v celoti vključena (ZVKD-1). S tem je koncept preventivne arheologije vključen tudi v postopke sprejemanja prostorskih aktov.

Novi zakon predstavlja tudi temelj za ustanovitev Centra za preventivno arheologijo (CPA), ki je bil ustanovljen v marcu 2009. Trenutno CPA zaposluje 50 arheologov, specialistov in tehničnega kadra. Sestavljajo ga

štirje oddelki: oddelek za analizo podatkov, oddelek za terenske raziskave, oddelek za poizkopavalno obdelavo arhiva najdišča in splošni oddelek (Splet 3; Rutar *et al.* 2012, 6). V skladu z določili ZVKD-1 v okviru državne javne službe CPA opravlja različne naloge, med drugim tudi predhodne raziskave na območjih prostorskih aktov, raziskave za sprostitev zemljišč na arheološkem najdišču znotraj naselja, kjer se gradijo neprofitna stanovanja ali se gradijo stanovanjske stavbe za lastne potrebe, in druge raziskave po naročilu ministrstva, pristojnega za kulturo. V nadaljevanju bi predstavili dva največja sklopa raziskav, ki jih izvaja Center, to so raziskave za določitev arheološkega potenciala in raziskave za sproščanje stavbnih zemljišč.

Slika 2. Pregledna karta najdišč je rezultat doslej opravljene historične analize prostora, analize obstoječih podatkov in rezultatov metod daljinskega zaznavanja združenih v okolju GIS. Statistika: od 5203 najdišč in potencialnih najdišč v bazi podatkov CPA jih je 2055 ali 39,5 % registriranih kot arheološka najdišča (modro), 1131 ali 21,8 % je registriranih, a doslej še ne prepoznanih kot arheološka dediščina (rumeno) in 2017 ali 38,7 % novih potencialnih najdišč (rdeče).

Figure 2: The overview map of sites is the result of the historic spatial analysis, the analysis of existing data and the results of the remote sensing methods performed thus far and brought together in GIS environment. Statistics: of the 5203 sites and potential sites in the Centre's database, 2055 or 39.5% are listed as archaeological sites (blue), 1131 or 21.8% are listed, but as of yet undefined as archaeological heritage (yellow) and 2017 or 38.7% are new potential sites (red).

Raziskave za določitev arheološkega potenciala prostora

Prostorsko načrtovanje državnih prostorskih načrtov (DPN) ali občinskih prostorskih načrtov, v postopek katerega so sedaj vključene tudi predhodne arheološke raziskave, omogoča skladen prostorski razvoj z obravnavo in usklajevanjem različnih interesov razvoja z javnimi koristmi pri varovanju okolja in naravnih virov, varovanju pred naravnimi in drugimi nesrečami ter ohranjanju naravne in kulturne dediščine (Rutar, Črešnar 2011; Rutar *et al.* 2012, 8). Za območje vsakega prostorskega

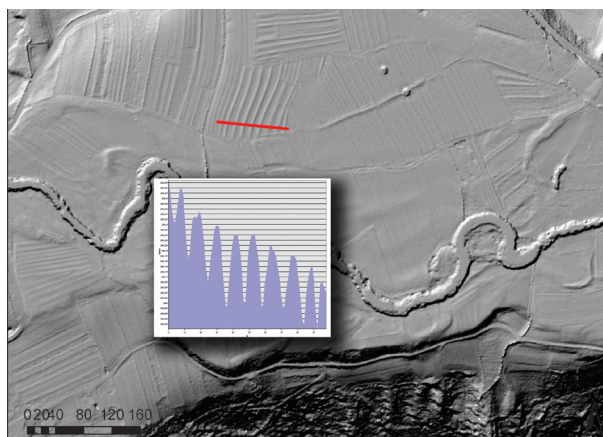
akta je treba izvesti celovito presojo vplivov na okolje, del te študije pa predstavljajo tudi raziskave za določitev arheološkega potenciala prostora. Raziskave se v skladu z načeli preventivne arheologije izvaja v zgodnjih fazah načrtovanja. To naročnikom omogoča, da se izognejo nepotrebnim zastojem pri gradnji zaradi odkritja arheološke dediščine. S strokovnega vidika to omogoča, da se načrtovani poseg v prostor izogne registrirani arheološki dediščini. Pri varovanju novih arheoloških ostalin, odkritih med raziskavami za določitev ocene arheološkega potenciala zgodnja faza vključevanja v načrtovanje pro-

storskega akta omogoča spremembe prostorskih načrtov, raziskavo ostalin oz. njihovo trajno varovanje v prostoru.

Raziskave za določitev arheološkega potenciala prostora na območjih prostorskih aktov predstavljajo največji sklop raziskav, ki jih CPA izvaja v okviru državne javne službe. Od svoje ustanovitve v marcu 2009 do konca leta 2011 je CPA izvedel raziskave za 35 državnih prostorskih načrtov.

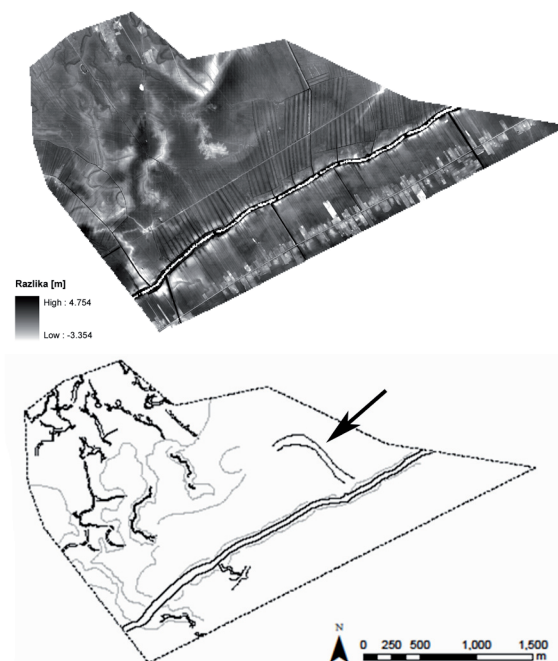
Pri vseh navedenih načrtih oz. na skupni površini¹ 65.591 hektarjev (Slika 1) je bila izvedena ocena arheološkega potenciala s historično analizo in analizo obstoječih podatkov. Osnovo za historično analizo in analizo obstoječih podatkov predstavlja vedenje o razvoju območja skozi čas. Pri tem je izvedena analiza vseh dostopnih historičnih virov, tako pisnih, slikovnih kakor kartografskih, ki nam lahko dajo kakršnekoli informacije o razvoju prostora, zgodovini arheoloških raziskav območja obdelave, že znanih arheoloških najdiščih in njihovem pomenu ter vseh drugih sledovih, ki jih je človek s svojimi aktivnostmi puščal v prostoru. S tako zasnovano analizo obstoječih podatkov pridobimo kvalitetne informacije o človeški prisotnosti in njegovih aktivnostih v prostoru. Vse zbrane informacije so nato strokovno valorizirane in vnešene v digitalno bazo podatkov. Namen zbiranja tovrstnih informacij, kar je hkrati prvi korak h GIS analizam območja obdelave, je pridobiti podatke o lokaciji dediščine, njeni gostoti in kompleksnosti, vsebini in sestavi arheološkega najdišča, načrtu izvedenih raziskav ter kakovosti in ohranjenosti ostalin. GIS okolje pa omogoča tudi trajno uporabo zbranih podatkov, kontinuirano nadgradnjo in povezljivost z drugimi bazami podatkov (Register kulturne dediščine, Arkas). To nam omogoča oblikovanje dodatnih raziskovalnih strategij in varovanje dediščine. S tem historična analiza in analiza obstoječih podatkov omogočata odkrivanje novih arheološko potencialnih točk v prostoru obdelave, ki jih je nato treba preveriti tudi terensko. Analizi sta izvedeni na širšem območju, kakor je območje načrtovanega prostorskega načrta, kar edino lahko omogoča izdelavo arheološkega potenciala prostora. Pri analizi obstoječih podatkov za območja državnih prostorskih načrtov se je v obdobju med 2009 in koncem 2011 pokazalo, da le 39,5 % (2055) vseh identificiranih točk z arheološkim potencialom predstavlja registrirano arheološko

¹ Gre za širše območje državnega prostorskega načrta, za katerega se presoja vplive na okolje in (lahko) zajema tudi variante. Od arheoloških raziskav celotno območje zajamejo; historična analiza prostora, analiza obstoječih podatkov, metode daljinskega zaznavanja (predvsem Lidar) in GIS analize.

Slika 3. Primer polj z visokimi hrbtmi, ki jih lahko prepoznamo kot ostanke srednjeveške obdelave tal. V dolini Dravinje je bilo na Lidar posnetku mogoče prepoznati kar 249 tovrstnih območij, ki skupaj pokrivajo 90 ha.

Figure 3: Example of fields with high ridges that may be defined as the remains of medieval land use. The lidar shot of the Dravinja Valley revealed as many as 249 ridge areas, together covering 90ha.

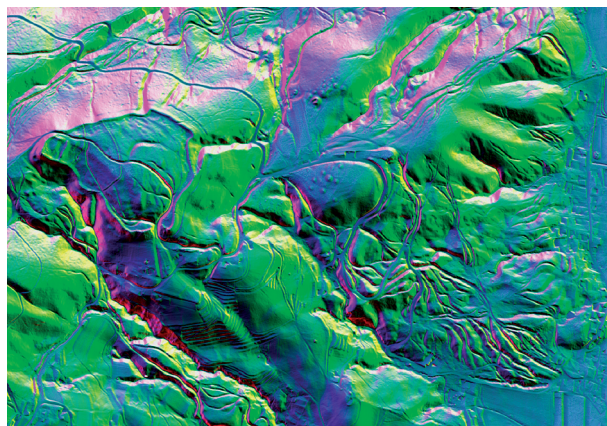

Slika 4. Lidar posnetek z interpretacijo območja med Lipami in Črno vasjo.

Figure 4: Lidar shot and interpretation of the area between Lipe and Črna vas.

najdišče; pri 21,8 % (1131) gre za registrirano enoto kulturne dediščine (naselbinska dediščina, profana stavbna dediščina ipd.), vendar doslej ni bil zabeležen njen arheološki potencial (Slika 2), kar 38,7 % (2017) predstavlja popolnoma nove lokacije z arheološkim potencialom, ki obsegajo kar najrazličnejše vrste ostalin in potencialnih arheoloških najdišč (od posamičnih najdb, ruševin gradov pa vse do gomilnih grobišč). Pri tem velja opozoriti, da gre pri teh zadnjih velikokrat za najdišča, ki so se tako ali drugače že pojavila v raznih objavah. Število najdišč in dostopnost objav (od časopisnihotic iz 19. stoletja do drugih historičnih virov (karte, katastri idr.)) se z odpiranjem arhivov in lažjo dostopnostnostjo teh vsebin vsak dano povečuje. Raziskava in analiza podatkov ter historičnih virov se zato po končani obravnavi nekega prostora DPN še ne zaključita, saj je treba digitalno bazo podatkov stalno dopolnjevati z novimi (in starimi) podatki.

Med raziskavami za oceno arheološkega potenciala prostora izvajamo tudi obdelavo, analizo in interpretacijo podatkov, pridobljenih s pomočjo metod daljinskega zaznavanja; predvsem gre za podatke, pridobljene z Lidar snemanji. Lastnost laserskega žarka, da doseže površino tudi na območjih z vegetacijo, omogoča identificiranje tudi manjših sledov preteklih človeških aktivnosti na površju. To zadnje je za z gozdom močno poraščeno Slovenijo izrednega pomena. Končni rezultat obdelave Lidarskega posnetka je natančen tridimenzionalni posnetek površja (Mlekuž 2009, 10; Rutar *et al.* 2012, 23). Do konca leta 2012 smo obdelali, analizirali in arheološko interpretirali Lidarske podatke v skupni velikosti 39.000 ha. Pri tem je bilo identificiranih 738 krajinskih in arheoloških značilnosti, med njimi je kar 488 značilnosti, ki predstavljajo nove potencialne arheološke točke. Predstavili bi lahko številne posamezne značilnosti, izpostaviti pa bi želeli le nekatere. To so npr. polja z visokimi hrbti, ki so značilna za srednjeveško obdelavo tal ter jih v Angliji postavljajo v čas pred 17. stoletjem (Mlekuž 2011, 94) in so bila s pomočjo Lidarskih posnetkov identificirana v Polhograjski in Horjulski dolini ter na območju Dravinje (glej Rutar *et al.* 2011; Mlekuž 2012a) (Slika 3). Naslednja novost, za katero menimo, da bo prispevala tudi k boljšemu razumevanju razvoja Ljubljanskega barja in človekovega vpliva na njegov razvoj, je identificiranje najstarejšega opuščenega korita reke Ljubljanice na območju med Lipami in Črno vasjo (Žerjal *et al.* 2011.; Mlekuž 2012) (Slika 4). Moderno korito seka obrežne nasipe manjšega pritoka s severnega roba barja, kar kaže, da je bilo nekoč korito

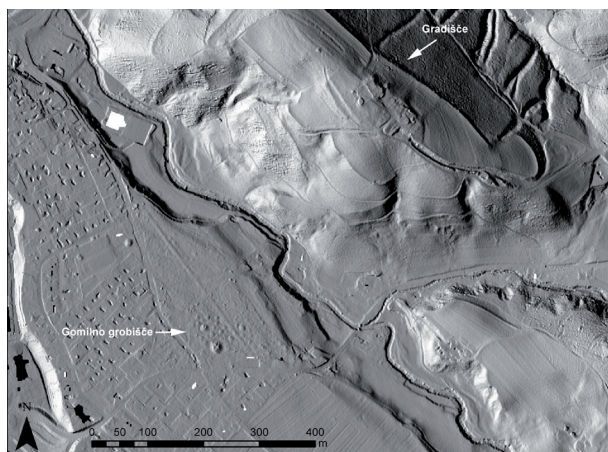

Slika 5. Območje prazgodovinskega utrjenega naselja Poštela, ki je obdano z nekaj metrov visokim nasipom. Pod njim se razprostirata dve večji gomilni grobišči (konec 9. do 6. stol. pr. n. š.). Naselje je živelo tudi v poznolatskem in rimskem času (1. stol. pr. n. š.–4. stol. n. š.) ter najverjetneje tudi v času srednjega veka.

Figure 5: Area of the prehistoric fortified settlement at Poštela, enclosed within a several metres high rampart. Below the settlement are two large tumulus cemeteries (end of the 9th–6th century BC). The settlement was also populated in the Late La Tène and the Roman periods Na (1st century BC–4th century AD) and very probably in the Middle Ages.

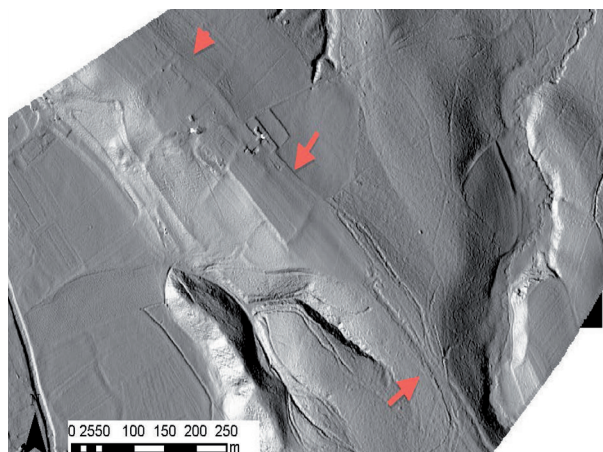
Ljublanice vsaj 500 m južneje od današnjega (Mlekuž 2012, 229). Seveda z Lidarjem nismo pridobili le informacij o novih arheoloških lokacijah, temveč smo pridobili tudi številne nove informacije o že znanih najdiščih, denimo o Taboru nad Črnučami (Črešnar *et al.* 2012), gradišču Poštela s pripadajočimi grobišči (Črešnar *et al.* 2011) (Slika 5), gradišču in gomilnem grobišču Legen (Rutar *et al.* 2012a, 19, Slika 9) (Slika 6), poteku rimske ceste Cellaia–Virunum pri Mislinjski Dobravi (Rutar *et al.* 2012a, 19, Slika 10) (Slika 7), Deželi z ostalinami rimske vile in njenim pripadajočim gospodarskim zemljiščem (Melkuž 2011a) (Slika 8), Velikem gradišču pri Vrhpolju (Mlekuž 2011b) (Slika 9) in še mnogih drugih.

Rezultati obdelave, analize in arheološke interpretacije Lidarskih posnetkov prinašajo v strokovno arheološko in predvsem konservatorsko javnost veliko novosti in nove izzive. Največji prispevek uporabe Lidar posnetkov za potrebe varovanja arheološke in druge kulturne dediščine, s katerim se bo morala spoprijeti predvsem konservatorska stroka, je natančen vpogled v pokrajino kot celoto

Slika 6. Legen - Gomilno grobišče (EŠD 10319) in Gradišče nad Slovenj Gradcem - Gradišče (EŠD 311).

Figure 6: Legen - tumulus cemetery (EŠD 10319) and Gradišče above Slovenj Gradec - hillfort (EŠD 311).

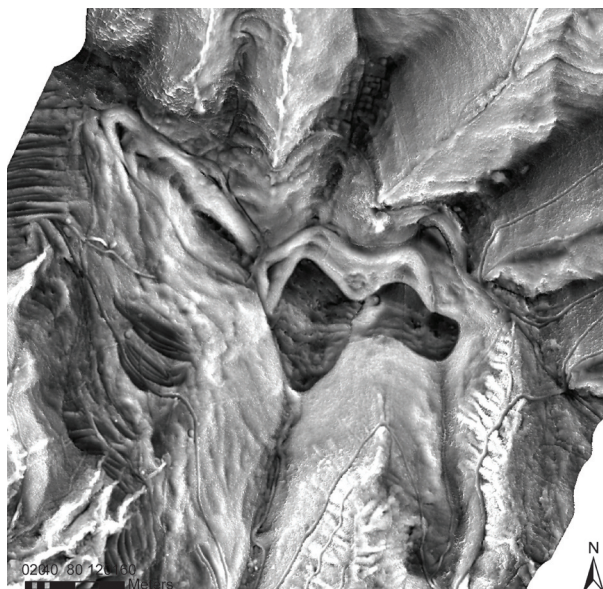
Slika 7. Mislinjska Dobrava, Rimska cesta Celeia–Virunum (EŠD 7755).

Figure 7: Mislinjska Dobrava, Roman road between Celeia and Virunum (EŠD 7755).

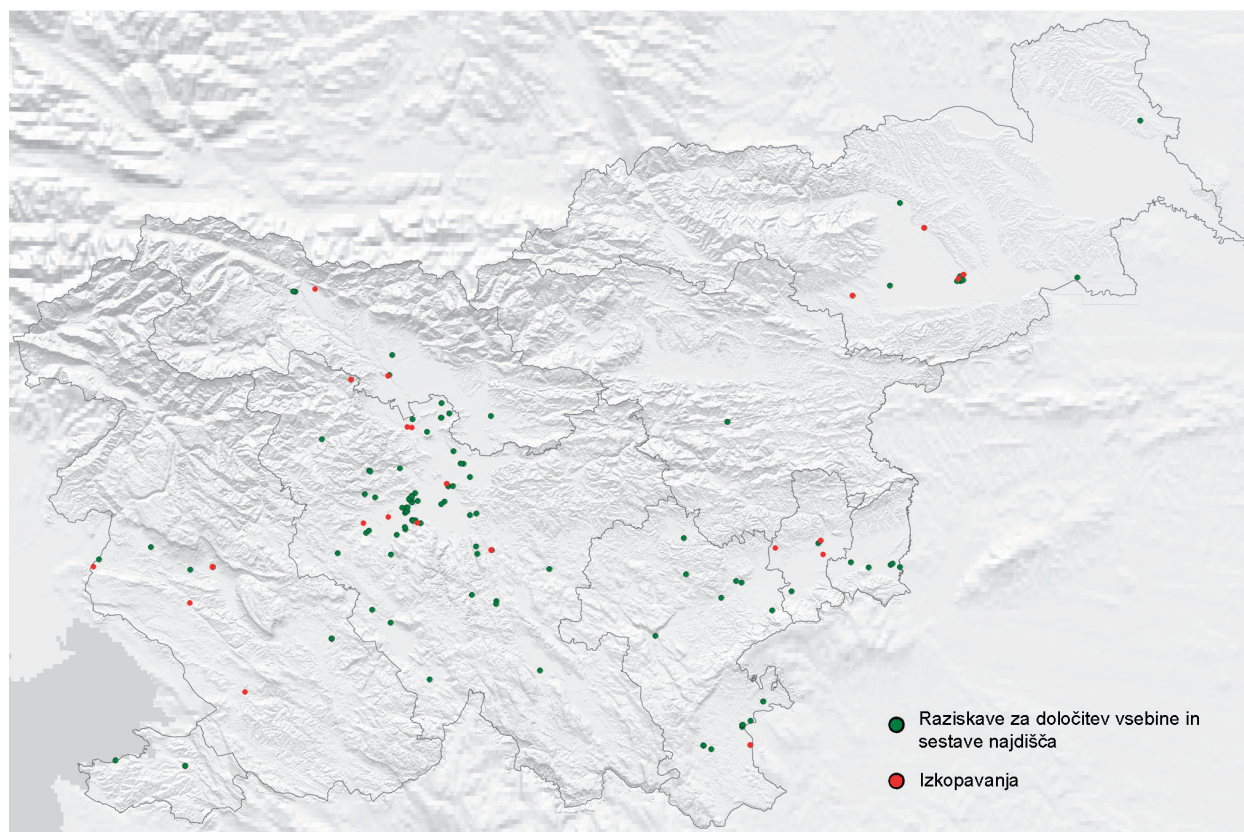
Slika 8. Rodine - Vila rustica (EŠD 5298) z okolico. Kamnite groblje se posebej koncentrirajo v okolici vile, kar posredno nakazuje na večjo časovno globino intenzivne uporabe krajine.

Figure 8 : Rodine – villa rustica (EŠD 5298) and its surroundings. Stone heaps show a particular concentration around the villa, which indirectly indicates a long period of intensive landscape use.

Slika 9. Vrhpolje pri Kozini - Gradišče Veliko Gradišče (EŠD 850). Gradišče z domnevno poselitvijo iz bronaste, železne in rimske dobe. Na slednje se morda navezujejo dobro vidni sledovi objektov na grebenu, ki poteka severno izven ožjega okvira gradišča.

Figure 9: Vrhpolje near Kozina – Veliko Gradišče hillfort (EŠD 850). It was presumably settled in the Bronze and Iron Ages as well as in the Roman period, the latter possibly indicated by the clearly visible buildings along the ridge of the hill to the north and outside of the main hillfort area.

Slika 10. Razprostranjenost raziskav za sprostitev zemljišč na arheološkem najdišču znotraj naselja, kjer se gradijo neprofitna stanovanja ali se gradijo stanovanjske stavbe za lastne potrebe.

Figure 10: Distribution of investigations aimed at releasing land within an urban archaeological site in advance of non-profit or housing on own account construction.

z vsemi ohranjenimi drobcji človeških aktivnosti v njej. Izziv pa predstavlja vprašanje, kako te arheološke ostaline valorizirati in varovati.

Terenske raziskave v obliki ekstenzivnih terenskih pregledov so bile v obdobju med 2009 in koncem leta 2011 izvedene na 18 območjih državnih prostorskih načrtov oz. na 1680 ha. Rezultat izvedenih pregledov je 127 no-voidentificiranih potencialnih arheoloških najdišč, ki so bila predlagana za vpis v register. Potrdilo se je že na projektu SAAS ugotovljeno dejstvo, da je Slovenija arheološko izredno bogata država, arheološko najdišče po zadnji statistiki lahko pričakujemo na vsaka 2,7 km.

Žal pa moramo na tej točki poudariti, da je postopek sprejemanja prostorskih aktov dolgotrajen, rezultati, ki

smo jih dobili v fazi ocene arheološkega potenciala, še niso dobili potrditve z izvedenimi raziskavami v obliki intenzivnih terenskih pregledov in drugih metod za določitev vsebine in sestave najdišča, saj se te raziskave, ki se ne izvajajo v okviru državne javne službe, izvajajo šele po sprejetju posameznega prostorskega akta.

Glede implementacije preventivne arheologije v postopke prostorskega planiranja je ZVKD-1 dobro zamišljen zakon. A v praksi, seveda predvsem zaradi financiranja, kljub temu težko doseže svoj namen. V praksi bi namreč načrtovalec prostorskega akta potreboval podatke o arheologiji za celotno območje načrtovanja. Zaenkrat se na celotnem območju državnega prostorskega načrta (z vsemi predlaganimi variantami) izvaja le kabinetno delo s historično analizo in obdelavo obstoječih podatkov ter

metod daljinskega zaznavanja. Pri presojanju o ustreznosti variante bi tako načrtovalec potreboval primerljive podatke za vse predlagane variante. Trenutno se (le ekstenzivni) terenski pregledi izvajajo po izbiri variante le na izbrani varianti.

Raziskave za sprostitev zemljišč na arheološkem najdišču znotraj naselja, kjer se gradijo neprofitna stanovanja ali stanovanjske stavbe za lastne potrebe

Naslednji velik sklop raziskav, ki jih CPA izvaja v okviru državne javne službe, so raziskave za sprostitev zemljišč na arheološkem najdišču znotraj naselja, kjer se gradijo neprofitna stanovanja ali stanovanjske stavbe za lastne potrebe. Raziskave so financirane v skladu z določili Pravilnika o vlaganju in reševanju zahtevkov za financiranje predhodnih raziskav arheoloških najdišč iz državnega proračuna iz leta 2009. V obdobju od ustanovitve leta 2009 do konca leta 2011 je bilo izvedenih 121 raziskav za sprostitev zemljišč, ki so bile izvedene na skupno 16 ha površine (Slika 10). Izvajajo se raziskave za določitev vsebine in sestave najdišča, ki poleg historične analize vsebujejo izvedbo intenzivnega terenskega pregleda, ročnega ali strojnega izkopa testnih sond in vrtin z arheološkim dokumentiranjem, arheološko raziskavo ob gradnji, geofizikalne raziskave in druge specialistične raziskave z ekspertizami, kakršne so, denimo, geološke ekspertize, izvedba geokemičnih analiz ipd. Raziskave se izvajajo le znotraj območij že registriranih arheoloških najdišč, ki so vpisane v Register nepremične kulturne dediščine. Pri izvedenih 121 raziskavah je bil obstoj arheoloških ostalin potrjen le v 38 primerih. Arheološka izkopavanja so bila izvedena pred 24 predvidenimi gradbenimi posegi, kar pomeni, da je bilo z arheološkimi izkopavanji raziskanih kar 4.790 m² površine. Nekatera izkopavanja so bila le nekajdnevna, druga tudi do 5-mesečna. Pri vseh pa smo v fazi poizkopavalne obdelave arhivov najdišč.

Ali rezultat o le 38 pozitivnih raziskavah od 121 izvedenih lahko razumemo kot pokazatelj napačno zarisanih območij že znanih arheoloških najdišč, ki so vpisane v Register kulturne dediščine in varovana v prostorskih aktih? Menimo, da ne. Pri omenjenih gradnjah gre v nekaterih primerih namreč za posege v robna območja registrirane dediščine. Po drugi strani pa tovrsten rezultat opozarja na naše strokovno védenje o prostorskem obsegu posamezne eno-

te dediščine. Védenje je, z izjemo redkih dobro raziskanih najdišč, praviloma slabo. To je posledica slabe raziskano-
sti najdišč in ne napak konservatorske stroke. Temelj za rešitev te problematike seveda leži v izboljšanju védenja o dejanski prostorski razprostranjenosti posameznega območja arheološke dediščine. Zaradi še vedno vse večjih pritiskov na prostor in kljub določilom ZVKD-1 ter ob sprejetju številnih zakonskih aktov s področja prostorskega načrtovanja in gradnje ter manjše moči konservatorske stroke pri predpisovanju arheoloških raziskav zunaj registriranih območij, se število novih registriranih najdišč povečuje, njihovo poznavanje pa je slabo. To zagato bo lahko rešilo izvajanje t. i. raziskav za preveritev območij registrirane arheološke dediščine, ki bi morale biti ena izmed ključnih nalog Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in tudi CPA, a se žal še niso pričele izvajati. Te ne bi smele biti parcialno omejene na posamezno že registrirano najdišče, temveč bi morale biti ponovno osredotočene na prostor in bi morale predstavljati celostno obravnavo prostora in arheološke dediščine v njem; kot primer takšne raziskave lahko izpostavimo projekt raziskav na Pošteli (Črešnar *et al.* 2011).

Slabo poznavanje prostorske razprostranjenosti arheoloških najdišč še bolj izpostavi ključni pomen kvalitetne in enotne baze podatkov o arheološki dediščini oz. evidence izvedenih raziskav, ki lahko konservatorjem omogoča kompetentno odločanje o posameznem posegu v prostor kakor tudi o generalni politiki varovanja arheološke dediščine. Seveda pa vsa ta orodja pred konservatorsko stroko postavljajo tudi nalogo osvežiti in/ali na novo dogovoriti kriterije za valorizacijo že registrirane in novoodkrite arheološke dediščine, ki bodo omogočali tako varovanje arheološke dediščine v prostoru kakor tudi moderni razvoj.

Spletne viri

Splet 1:
<http://www.zvkds.si/sl/center-za-preventivno-arheologijo/projekti/arhiv/saas/>

Splet 2:
<http://www.zvkds.si/sl/center-za-preventivno-arheologijo/publikacije/kategorije/4/>

Splet 3:
<http://www.zvkds.si/sl/center-za-preventivno-arheologijo/o-nas/organizacijska-sestava/>

Literatura

ČREŠNAR, M., D. MLEKUŽ in B. MUŠIČ 2011, Pošte-
la v novi luči. – V: M. Črešnar (ur.), *Poleti v preteklost*.
Katalog razstave v galeriji Spomeniškovarstvenega cen-
tra ZVKDS, Ljubljana, 32–34.

ČREŠNAR, M. 2012, Beli slap in drugi pomniki plovbe
po Savi med Litijo in Zidanim Mostom. – V: A. Gaspari
in M. Erič (ur.) 2012, *Potopljena preteklost. Arheologija*
*vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dedišči-
ne v Sloveniji*, Ljubljana, 337–346.

ČREŠNAR M., D. MLEKUŽ in G. RUTAR 2012, La-
sersko skeniranje površja in kulturna dediščina: nekaj
novosti o višinski poselitvi ob srednji Savi. – V: I. Lazar
in B. Županek (ur.), *EMONA – med Akvilejo in Panonijo*
(v tisku).

DJURIĆ, B. 2007, Preventive Archaeology nad Archaeo-
logical Service in Slovenia. – V: K. Bozóki-Ernyey (ed.),
European preventive archaeology: papers of the EPAC
*Meeting, Vilnius 2004. National Office of Cultural Herita-
ge, Hungary, Council of Europe, Budapest, 180–186.*

DJURIĆ, B., P. MASON, B. MLAKAR, K. KOVAČEC
NAGLIČ in B. PETEK 2009, Listing archaeological sites –
integrating heritage: case of Slovenia. – V: P. A.
C. Schut (ed.), *Listing Archaeological Sites, Protecting*
the Historical Landscape. EAC occasional paper no. 3,
87–93.

MEKVAD: Zakon o ratifikaciji evropske konvencije o
varstvu arheološke dediščine (spremenjene) (MEKVAD).
Uradni list RS 7/99.

MLEKUŽ, D. 2009, Poplavne ravnice v novi luči: Lidar
in tofonomija aluvialnih krajin. – *Arheo* 26, 7–22.

MLEKUŽ, D. 2011, Zmeda s krajinami: Lidar in prakse
krajinjena. – *Arheo* 28, 87–104.

MLEKUŽ, D. 2011a, Dežela. – V: M. Črešnar (ur.), *Po-
leti v preteklost*. Katalog razstave v galeriji Spomeniško-
varstvenega centra ZVKDS, Ljubljana, 39–40.

MLEKUŽ, D. 2011b, Kras. – V: M. Črešnar (ur.), *Poleti*
v preteklost. Katalog razstave v galeriji Spomeniškovar-
stvenega centra ZVKDS, Ljubljana, 40–41.

MLEKUŽ, D. 2012, Lidar in spremembe toka Ljublja-
nice v preteklosti. – V: A. Gaspari in M. Erič (ur.), *Poto-
pljena preteklost. Arheologija vodnih okolij in raziskova-*

nje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji, Ljubljana,
225–230.

MLEKUŽ, D. 2012A, Arheologija in varovanje krajin.
Varstvo spomenikov 47 (v tisku).

Pravilnik o vlaganju in reševanju zahtevkov za financira-
nje predhodnih raziskav arheoloških najdišč iz državnega
proračuna. Uradni list 69/09 in 37/11.

PREŠEREN, D. 2003 (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami.*
Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih.
Dnevi evropske kulturne dediščine, Ljubljana.

RUTAR, G. in M. ČREŠNAR 2011, Reserved optimism:
preventive archaeology and management of cultural heri-
tage in Slovenia. – V: D. C. Cowley (ed.), *Remote sensing*
for archaeological heritage management: proceedings of
*the 11th EAC Heritage management symposium, Reykja-
vik, Iceland, 25–27 march 2010*, Brussels, 259–264.

RUTAR, G., I. KLOKOČOVNIK, D. MLEKUŽ, B.
NADBATH, M. BRICELJ, M. JEREB, Š. KARO in N.
VERŠNIK 2011, *Analiza arheološkega potenciala ob-
močja DPN za vodnogospodarsko ureditev reke Dravi-
nje od Stogovcev do Koritnega: metode 1–6.* Ljubljana,
ZVKDS CPA (neobjavljeno poročilo).

RUTAR, G., BRICELJ, M., ČREŠNAR, M., KARO, Š.,
NADBATH, B., MULH, T. in T. ŽERJAL 2012, *Preven-
tivna arheologija v Centru za preventivno arheologijo.*
Ljubljana.

RUTAR, G., D. MLEKUŽ, M. ČERNE, Š. KARO, N.
VERŠNIK, B. NADBATH in T. MULH 2012a, *Analiza*
*arheološkega potenciala območja DPN za državno ce-
sto od avtoceste A1 Šentilj Koper od priključka Velenje*
jug–Slovenj Gradec jug, metode 4–6, III del. Ljubljana,
ZVKDS CPA (neobjavljeno poročilo).

ŽERJAL T., D. MLEKUŽ, G. RUTAR, M. BRICELJ,
M. LAVRIČ, Š. KARO, B. NADBATH, N. VERŠNIK,
in M. VINAZZA 2011, *Analiza arheološkega potenci-
ala območja DPN za zagotavljanje poplavne varnosti*
jugozahodnega dela Ljubljane: metode 1–6. Ljubljana,
ZVKDS CPA (neobjavljeno poročilo).

ZVKD: Zakon o varstvu kulturne dediščine. – *Uradni list*
RS 7/99.

ZVKD-1: Zakon o varstvu kulturne dediščine. – *Uradni*
list RS 16/08 in 123/08.